

Den handlekraftige kommunen

Fordypningsdag i Folkevalgtprogrammet

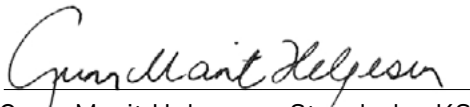

KJÆRE FOLKEVALGT

Som valgt representant for innbyggerne i kommunen din har du ikke bare fått et ansvar for at folk får de tjenestene de trenger og har krav på. Du har også påtatt deg en rolle som lokal samfunnsutvikler. Det er en utfordrende og viktig rolle og kanskje noe av det mest spennende en folkevalgt kan være med på. Samtidig er samfunnsutvikling et begrep som ofte er vanskelig å fylle med innhold.

Gjennom denne folkevalgtdagen skal dere få et bedre grunnlag for å kunne beherske denne rollen. Dere skal både se nærmere på utfordringene, nasjonale forventninger til kommunene og kommunens eget potensial til å iverksette endring. I tillegg så fokuseres det på hvordan både plan- og bygningsloven og et nært samarbeid med andre aktører kan gi økt kraft til å gjennomføre viktige politiske målsettinger på en bærekraftig måte. Jeg håper denne fordypningsdagen bidrar til at dere som folkevalgte blir tryggere i rollen som samfunnsutvikler. En trygghet som kan gi grunnlag for enda mer vekstkraftige og fremtidsrettede byer og tettsteder i landet vårt.

Lykke til!

Gunn Marit Helgesen, Styreleder KS

● INNHOLDSFORTEGNELSE:

Politisk lederskap for vekstkraftige og fremtidsrettede byer og steder.....	5
Hva kreves av den politiske ledelsen?	7
Nasjonale føringer og forventninger.....	8-9
Fire samfunnsutfordringer.....	11-19
Knutepunktutvikling, sentrumsutvikling og ABC-prinsippet.....	20
Hva er et godt sted og hvordan skape et godt sted?	22
Ti bud	23-43
Seks virkemidler.....	44-54
Stedsutvikling har stor betydning for kommuneøkonomien.....	55
Dilemmaer som må håndteres.....	55
Metoder i stedsutvikling.....	57
Hvordan kommer dere i gang?	59
Gode hjelpere	59
Refleksjonsspørsmål	61
Relevant informasjon	63

Asker Foto: Øystein Bull-Hansen

POLITISK LEDERSKAP FOR VEKSTKRAFTIGE OG FREMTIDSRETTEDE BYER OG STEDER

En stadig større andel av befolkningen bor i tettsteder og byer som står overfor store utfordringer fremover; omstrukturering av næringslivet, eldrebølge, sentraliserings-tendenser og klimaendringer er noen av dem.

Kommuner som lykkes kjennetegnes ved å være aktive samfunnsutviklere, koble ulike sektorområder sammen og ha et helhetlig og langsiktig grep på arbeidet. I tillegg spiller de på lag med innbyggere og lokalt næringsliv.

Det er du som lokalpolitiker som har fått et folkevalgt mandat til å gi retningen til utviklingen av stedet ditt. Dette forplikter og er en enorm mulighet til å gjøre en forskjell.

Å gi retning for samfunnsutviklingen krever at du faktisk tar politisk lederskap. Denne folkevalgtdagen ønsker å styrke kunnskapsgrunnlaget for hvordan lederskapet kan utøves på en god måte, og hvilke konkrete metoder som kan brukes.

Målet er at dere skal få:

- Større forståelse for potensialet til kommunen, og hva som må tas tak i for å realisere det.
- Større innsikt i hva som gir god og vekstkraftig tettsteds- og byutvikling.
- Bevissthet om deres viktige rolle.
- Trygghet på hvilke verktøy som kan og bør brukes for å få det til.
- Motivasjon til å ta et mer offensivt politisk lederskap i lokal samfunnsutvikling

HVA KREVES AV DEN POLITISKE LEDELSEN?

For å utvikle vekstkraftige og fremtidsrettede byer og tettsteder er kommunestyrene gitt en tydeligere rolle. Lokalpolitikere må ta ledelsen.

- **VÆRE OFFENSIV**

Sette dagsorden, være innovativ og utvikle felles visjoner og mål for fremtidig lokal utvikling.

- **SPILL SAMMEN**

Sørge for et godt samspill mellom politikere, administrasjon, innbyggere, utbyggere og andre aktører i lokalsamfunnet.

- **STRATEGISK OG LANGSIKTIG**

Å gi langsiktig strategisk retning for den lokale samfunnsutviklingen ved å ha en sterk kobling mellom samfunnsdel og arealplan, og jobbe for å hindre uønsket utvikling.

- **IVARETA FELLESSKAPSINTERESSER**

Sikre kollektive goder og kvalitet, bygge, utvikle og styrke lokalsamfunn

- **GRENSEOVERSKRIDENDE SAMARBEID**

Bidra til regional samhandling og forpliktelser

- **SØRG FOR KAPASITET OG KOMPETANSE I ORGANISASJONEN**

Sikre administrativ kapasitet og kompetanse

STYRINGSVIRKEMIDLER:

- Å bruke plan som verktøy (PBL) for lokal samfunnsutvikling gjør det lettere å inneha politikerrollen. Det fattes en felles beslutning om retningen fremover som kommunestyret tar. Dette vil kunne redusere presset på den enkelte politiker og gir bedre forutsigbarhet for omgivelsene.

- Forutsigbarhetsvedtak, som kan ligge til grunn for modeller for utregning av fordelingen av kostnader til offentlige goder i utbyggingsprosjekt.

- Bruke utbyggingsavtaler og privatrettslige avtaler for å sikre at utbyggingsaktører bidrar til kollektive goder i byutviklingen.

- Legge aktivt til rette for ildsjeler og gründere.

- Kommunale investeringer i sentrumsområder (grønnstruktur, gågater) for å øke attraktiviteten.

- Etablere arenaer mellom kommune og aktører i næringsliv og samfunnsliv.

DIMENSJONER VED BÆREKRAFTIG UTVIKLING

Illustrert i figuren under knytter forventningene seg til å sikre alle tre dimensjonene av en bærekraftig utvikling: Økonomisk, sosialt og miljømessig

NASJONALE FØRINGER OG FORVENTNINGER

Det er nasjonale føringer og forventninger om at kommunene skal håndtere utfordringene. Samfunnet må endres på lokalt nivå. Det er lokale politikere som må levere på verdens utfordringer.

Derfor har staten klare forventninger til regional og kommunal planlegging.

Forventningene samsvarer godt med dimensjoner ved bærekraftig utvikling

og regjeringen har pekt på følgende hovedtema:

- Gode og effektive planprosesser.
- Bærekraftig areal- og samfunnsutvikling
- Attraktive og klimavennlige by- og tettstedsområder.

Forventningene revideres hvert fjerde år i forkant av fylkeskommunenes og kommunenes og arbeid med planstrategier.

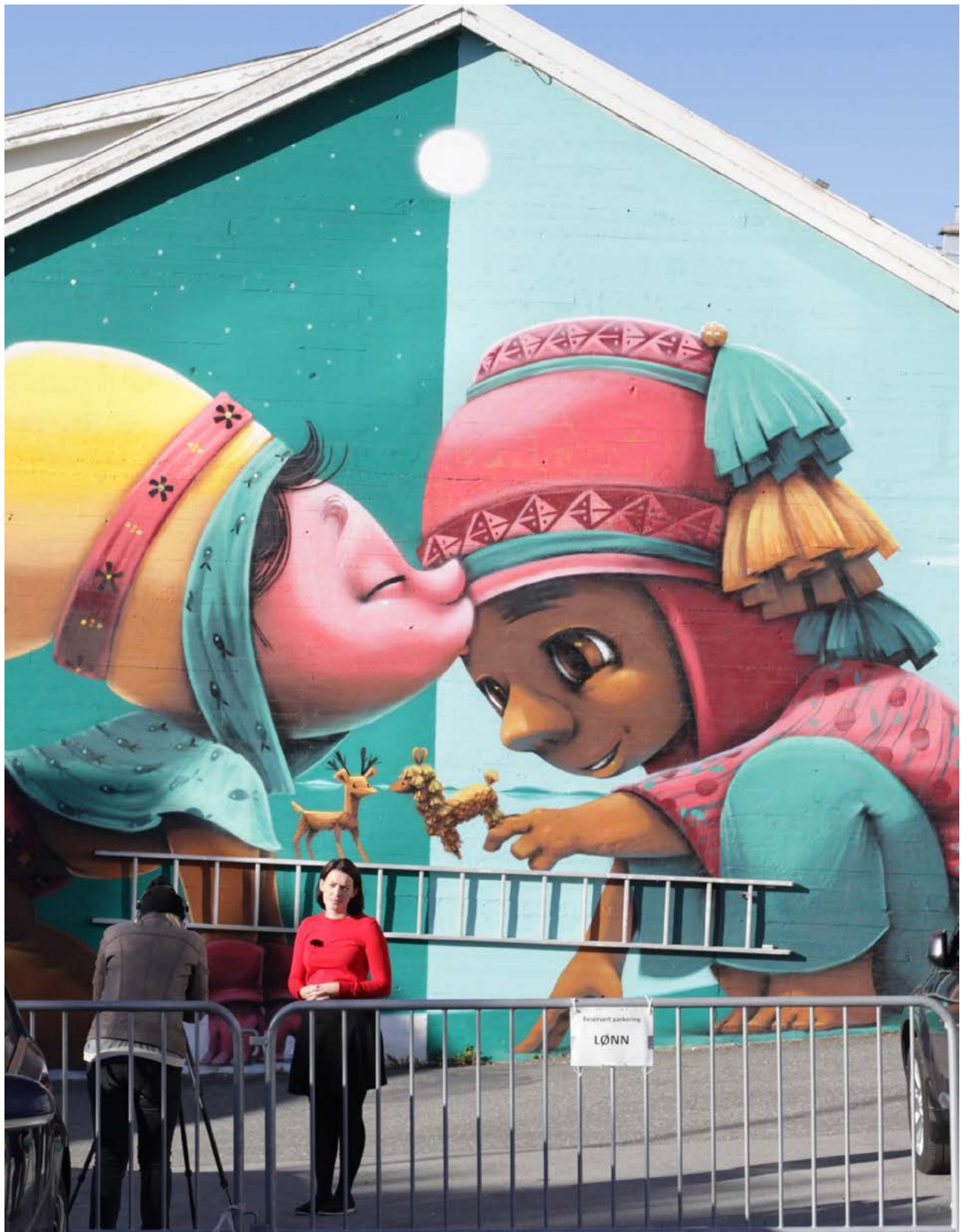
Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Vedtatt 12. juni 2015

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Vedtatt ved kongelig resolusjon 12. juni 2015

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Utsnitt av veggmaleri Bodø. Foto: Øystein Bull-Hansen

FIRE UTFORDRINGER SOM LOKAL SAMFUNNSUTVIKLING MÅ HÅNDBERE

1. Endret befolkningssammensetning og folkehelseutfordringer
2. Klimaendringer og det grønne skiftet
3. Omstilling i næringslivet, nye kompetansebehov og livslang læring
4. Lokale sentrumsområder tappes for handel og aktivitet

TI BUD FOR Å GJØRE STEDET ATTRAKTIVT

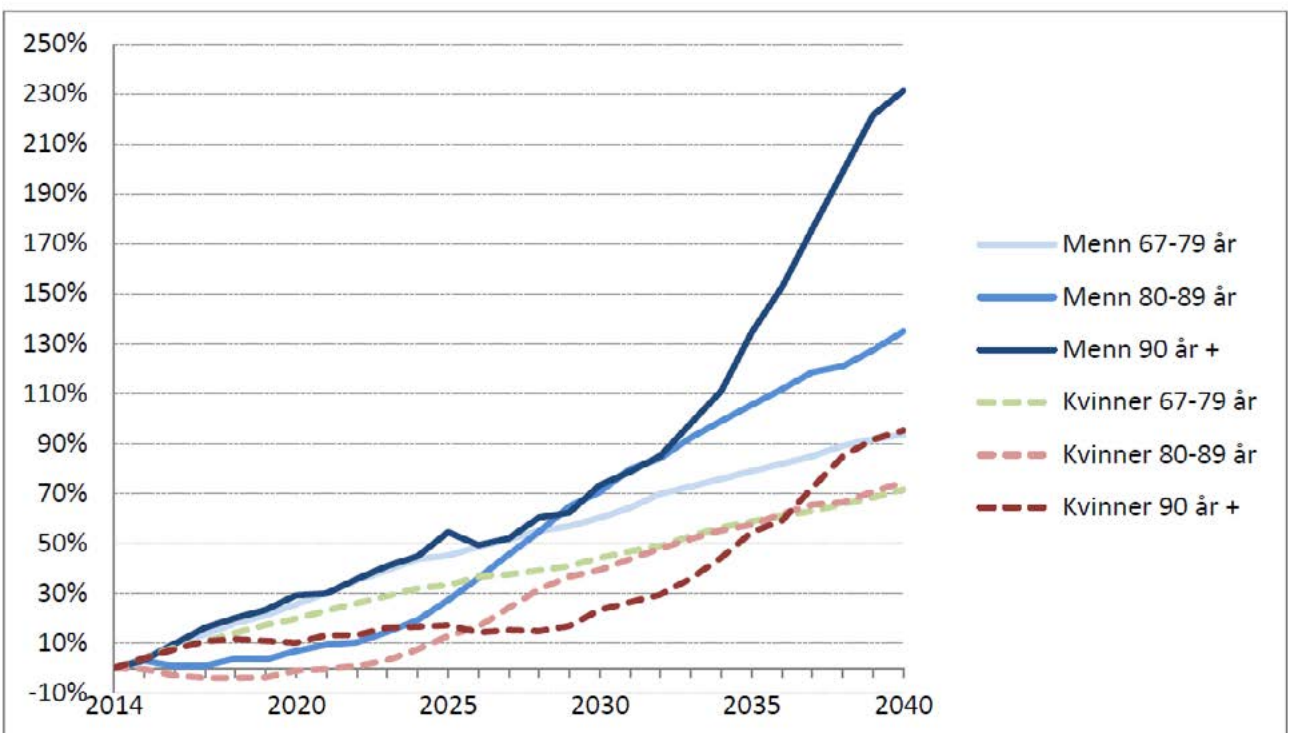
1. Styrk sentrums- og tettstedsutviklingen
2. Begrens bilbasert handel og kontorarbeidsplasser utenfor sentrum
3. Stimuler byliv gjennom møteplasser og aktiviteter
4. Sambruk i sentrum
5. Prioriter gange, sykkel og kollektivakser
6. Planlegg for en aktiv fysisk og sosial hverdag for alle
7. Vær en garantist for bomiljøkvalitet og bokvalitet
8. Sikre blågrønne elementer og trygge boområder
9. Bygg opp under stedsegen identitet
10. Mangfold i boligmarkedet

SEKS VIRKEMIDDLER FOR Å FÅ DET TIL

1. Regionalt samarbeid, uansett størrelse, i vekst eller stagnasjon
2. Gi retning til utviklingen
3. Være garantist for kvalitet i by- og tettstedsmiljø, bomiljø og bolig
4. Ha god administrativ kompetanse og kapasitet
5. Være med på å påvirke boligbyggingen
6. Ha en god rollefordeling mellom kommune, utbyggere og befolkning

Eldrebanken - ikke Eldrebølge

Befolkningsprognose: Befolkningsvekst i %, aldersgrupper fra 67 år, fordelt på kjønn.

SAMFUNNSUTFORDRING NR. 1: ENDRET BEFOLKNINGSSAMMENSETNING OG FOLKEHELSEUTFORDRINGER

Dagens lokalsamfunn er i endring. Det kommer til å bli flere eldre i norske byer og steder, og 40 prosent av dem kommer til å leve alene. Den største boligveksten kommer i alderen 75-99.

Samhandlingsreformen har styrket og tydeliggjort kommunenes rolle når det gjelder forventinger til økt helsefremmende og forebyggende innsats (folkehelsesloven). Dette for å møte utfordringen med at helsetilstanden er generelt svært ulikt fordelt mellom ulike sosiale lag i lokalsamfunnet (fysisk og psykisk helse).

Samhandlingsreformen overfører 20 % av sykehusenes midler til kommunene. Intensjonen er at den forventede veksten i behov for helsetjenester i størst mulig grad skal bli dekket av kommunale tjenester. Kommunene trekkes dermed i en retning av mer behandlingstunge tjenester, som får effekt for kommunal prioritering og rekruttering.

Som et eksempel tilsier estimer gjort for Kristiansand at antall mennesker med demens vil dobles innen 2040. For Arendal vil eldrebølgen føre til et behov for et nytt sykehjem til 250 mill hvert år.

For å utforme et økonomisk bærekraftig helse- og omsorgstilbud må kommunen legge til rette for at eldre kan bo hjemme, og få en effektiv tjenesteutøvelse i hjemmet.

Den økte flyktningestrømmen til Europa fører til at norske kommuner må ta i mot flere flyktninger og bosette disse. En stedsutvikling som styrker sosial integrering er viktig også for disse innbyggerne.

Spørsmål kommunene må adressere i sin samfunnsutvikling:

- Hvordan legge til rette for en by- og stedsutvikling som klarer å integrere eldre i bylivet?
- Hvordan utforme et helse- og omsorgstilbud i hjemmet, som gir effektiv og god tjenesteutøvelse – uten at de eldre blir ensomme?
- Hvordan styrke sosiale nettverk i stedsutviklingen?

På Klimaoppmøtet i Paris vedtok alle verdens land en ny klimaavtale. Foto UNFCCC

 Regjeringen.no

Tema ▾ Dokument ▾ Aktuelt ▾ Departement ▾

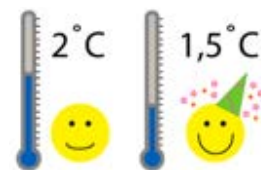
Du er her: [regjeringen.no](#) • Tema • Klima og miljø • Klima • Klimaforliket

Klimaforliket

Artikkel | Sist oppdatert: 28.11.2014

Norske politikere har gjennom klimaforliket i Stortinget vedtatt mål for klimapolitikken og tiltak for hvordan vi skal nå målene.

Norges klimapolitikk er basert på forlik inngått i Stortinget i 2008 og 2012 mellom alle de politiske partiene med unntak av Fremskrittspartiet. Forlikene er et resultat av at det er bred politisk enighet om at Norge skal ta et ansvar for reduksjon i klimagassutslipp gjennom en aktiv nasjonal politikk. Avtalen inneholder mål for utslippsreduksjoner i 2020, herunder ambisjoner for nasjonale utslippsreduksjoner og et langsiktig mål om å omstille Norge til et lavutslippssamfunn.

Landene enig om at temperaturen på Kloden ikke skal stige mer enn 2 grader før århundret er over

SAMFUNNSUTFORDRING NR. 2: KLIMAENDRINGER OG DET GRØNNE SKIFTET

En av de store samfunnsutfordringene i dag er klimaendringer, som i de siste tiårene allerede har hatt virkninger på natur og mennesker. Nær alle verdens land har sluttet seg til målet om å begrense den globale oppvarmingen til to grader sammenlignet med førindustrielt nivå.

Til nå har 56 land inklusiv Norge, levert sine nasjonale klimamål til FN. Samlet sett er disse målene langt fra tilstrekkelige for å nå togradersmålet. I Stortingets klimaforlik forplikter Norge seg til å oppfylle våre internasjonale forpliktelser.

Det er i stor grad kommunene som må svare på de globale klimautfordringene. Nøkkelen ligger i å omstille oss til grønn mobilitet, gjennom en samordnet areal- og transportplanlegging som gjør oss mindre bilavhengige.

Det er derfor knyttet store forventninger til regional og kommunal planlegging fra nasjonalt hold.

Utslipp av klimagasser skal reduseres gjennom energiomlegging og -effektivisering. Planlegging og lokalisering av næringsvirksomhet, boliger, infrastruktur og tjenester skal også bidra til redusert klimagassutslipp.

Klimaendringer og samfunnsendringer skjer parallelt, og samfunnsendringen vil i stor grad forme vår sårbarhet for klimaendringer.

Spørsmål kommunene må adressere i sin samfunnsutvikling:

- Diskuterer dere hva det grønne skiftet innebærer for din kommune?
- Arbeider dere aktivt for å redusere behov for bil, lokalisere rett virksomhet på rett sted, og stimulere innbyggere til å gå, sykle og reise kollektivt?
- Arbeider dere aktivt for å ha oversikt over sårbarhet mot naturskader fra ekstremvær i utviklingen av nye bo- og tettstedsområder?

Gründer-kontorfellesskapet Mesh i Oslo: fire etasjer med gründere, nattklubb, kafe og verksted

Gateentreprenørene i regi av Arendal kommune, NAV og Kirkens Bymisjon

SAMFUNNSUTFORDRING NR. 3: OMSTILLING I NÆRINGSLIVET, NYE KOMPETANSEBEHOV OG LIVSLANG LÆRING

Den digitale revolusjonen og det grønne skiftet vil kreve stor omstillingsevne i næringslivet. I flere deler av landet opplever deler av næringslivet redusert lønnsomhet, noe som særlig gjelder olje- og gassrelatert teknologibedrifter og prosessindustri.

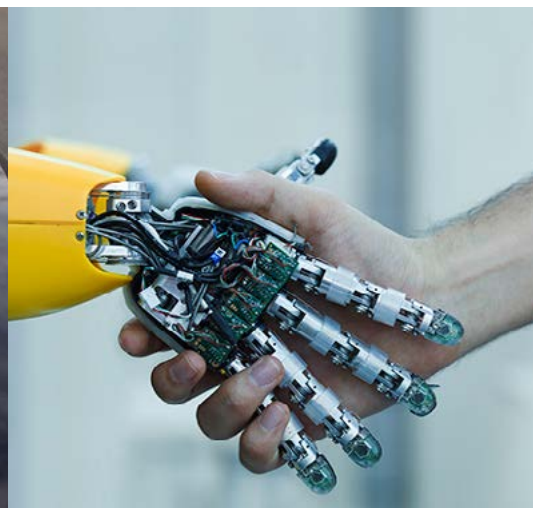
Andre deler av næringslivet opplever utfordringer knyttet til konjunktursvingninger, som for eksempel reiseliv.

Omstillinger er nødvendige for å møte disse utfordringene. Flere deler av næringslivet arbeider systematisk med forbedringsprosesser, innovasjon og forskning.

Omfattende innovasjon og omstilling i næringslivet forutsetter ny kompetanse. Å se hele utdanningssystemet i sammenheng er derfor viktig.

Spørsmål kommunene må adressere i sin samfunnsutvikling:

- Hvordan kan kommunene bidra inn til omstillingen i lokalt næringsliv?
- Hva slags støtteordninger og samarbeid kan stimulere lokal vekst i en tid med omstilling og endrede kompetansebehov?
- Hvordan utviklet det tiårige skoleløpet kommunen har ansvar for, slik at det spiller sammen med den videregående opplæringen?

Den digitale revolusjonen krever omstillinger i næringslivet

Bilen tar mye plass i sentrum

Tomme lokaler i sentrumsområder tappet for handel og aktivitet. Foto Øystein Bull-Hansen

SAMFUNNSUTFORDRING NR. 4: LOKALE SENTRUMSOMRÅDER TAPPES FOR HANDEL OG AKTIVITET

En stor utfordring for tettsteder og byer i dag er at varehandel og kontorarbeidsplasser lokaliseres utenfor sentrum. Sentrum derfor tappes for aktivitet.

Dette skjer både på steder som opplever vekst og fraflytting. Tomme sentrumsområder reduserer stedets attraktivitet, og kan føre til en negativ utviklingsspiral.

Spørsmål kommunene må adressere i sin samfunnsutvikling:

- Er kommunen preget av fraflytting eller tilflytting?
- Hvor er handelstyngepunktet målt i omsetning?
- Hvor etableres nye kontorbedrifter og boliger?
- Er gater og plasser i sentrum attraktive for alle befolkningsgrupper?
- Tar bilene for stor plass i sentrum?

For mange byer er utfordret med bilen i fokus. Foto Øystein Bull-Hansen

Grønland i Drammen er en kompleks bydel men kunnskap og kultur i sentrum.

Steder med mange mennesker

- Kontor
- rådhus
- Butikker
- Skoler
- Barnehager
- boliger
- ol

A

Steder med mye gods og få mennesker

- Lager/ spedisjon
- Industriproduksjon
- Transportkrevende byggevarer
- ol

B

C

Lokalisering av næringsliv og arbeidsplasser etter ABC prinsippet.

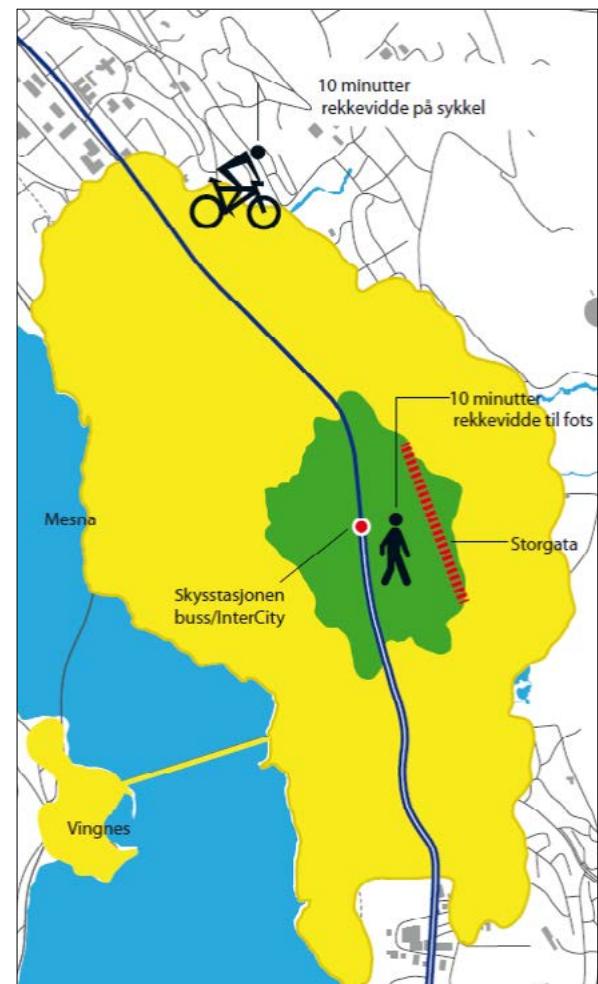
VIKTIGE PRINSIPPER SOM SVAR PÅ UTFORDRINGENE:

Knutepunktutvikling, sentrumsutvikling og lokalisering i henhold til ABC-prinsippet

Klimaforliket forutsetter at transportveksten i storbyområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange.

Knutepunktutvikling rundt kollektivakser og kompakt by- og stedsutvikling er fra nasjonalt hold det foretrukne utviklingsmønsteret. Kommunene er forventet å sikre:

- Høy arealutnyttelse rundt kollektiv-knutepunkt og tilrettelegging for økt bruk av kollektiv, sykkel og gange i dagliglivet. Dette gir redusert energibruk og utslippsreduksjon. Samtidig gir det mulighet for å skape nærhetsbyen, at du kan gå og sykle til jobb, hjem og skole.
- Riktig lokalisering av boliger, næringsliv og offentlige arbeidsplasser. Kommunen deles inn i A, B og C områder egnet for ulik type virksomhet.
- Fortetting innenfor tettstedsgrense: Dette vil redusere arealbruken, og energibruken. Potensialet for fortetting og transformasjon skal utnyttes før nye utbyggingsområder tas i bruk.
- Klar grense mot omland: Noe som i større grad sikrer bevaring av bynær skog og mark, og som er viktig for rekreasjon. I tillegg bidrar det til å ivareta hensyn til jordbruk og naturmangfold.

Lillehammer, Regional plan. Illustrasjon In'By/Civitas

Skt. Kjelds plads. Illustration : SLA landskapsarkitekter.

Yrende folkeliv i Arendal, foto: Michael Fuller-Gee.

HVA ER ET GODT STED?

Et godt sted er:

- Et levende sted, med gode offentlige rom og bokvaliteter
- Et trygt sted
- Et bærekraftig sted
- En sunt sted som legger tilrette for hverdagsaktivitet (Gehl 2010:17).

Vi vil legge til:

- Et attraktivt sted å etablere seg, for både innbyggere og næringsliv

HVORDAN SKAPE ET GODT STED?

Ti bud for å gjøre stedet attraktivt

Når man går igjennom stedsutviklingsprosjekter og forskning på by- og stedsutvikling, er det noen suksesskriterier som står tydelig fram.

Vi vil her presentere denne «buketten» av steds kvaliteter. Disse har vist seg å være suksessfaktorer som bidrar til at mennesker velger å bo på eller bruke et sted.

Disse suksessfaktorene gjelder både for små og større steder, for pressområder og steder preget av fraflytting.

Vi har samlet disse steds kvalitene sammen i «ti bud» for å gjøre stedet attraktivt for både næringsliv, turister og innbyggere.

Arkitektgruppen Worksonland viser mulig endring av gate i parallellpoddager i Nordbyen, Tromsø.

1. BUD: STYRK SENTRUMS- OG TETTSTEDSUTVIKLINGEN

Stedsutviklingsprosjekter har vist at noe av det viktigste å gjøre for å gjøre stedet attraktivt for næringsliv, turister og innbyggere er å satse på sentrum og sentrumsutvikling. Da må sentrumsområder styrkes med:

ARBEIDSPLASSER OG BOLIGER

- Legg til rette for boliger, handel og kontorarbeidsplasser i sentrum
- Arbeid aktivt for næringsetablering i og nær sentrum, gjennom samarbeid med næringslivet

HANDEL

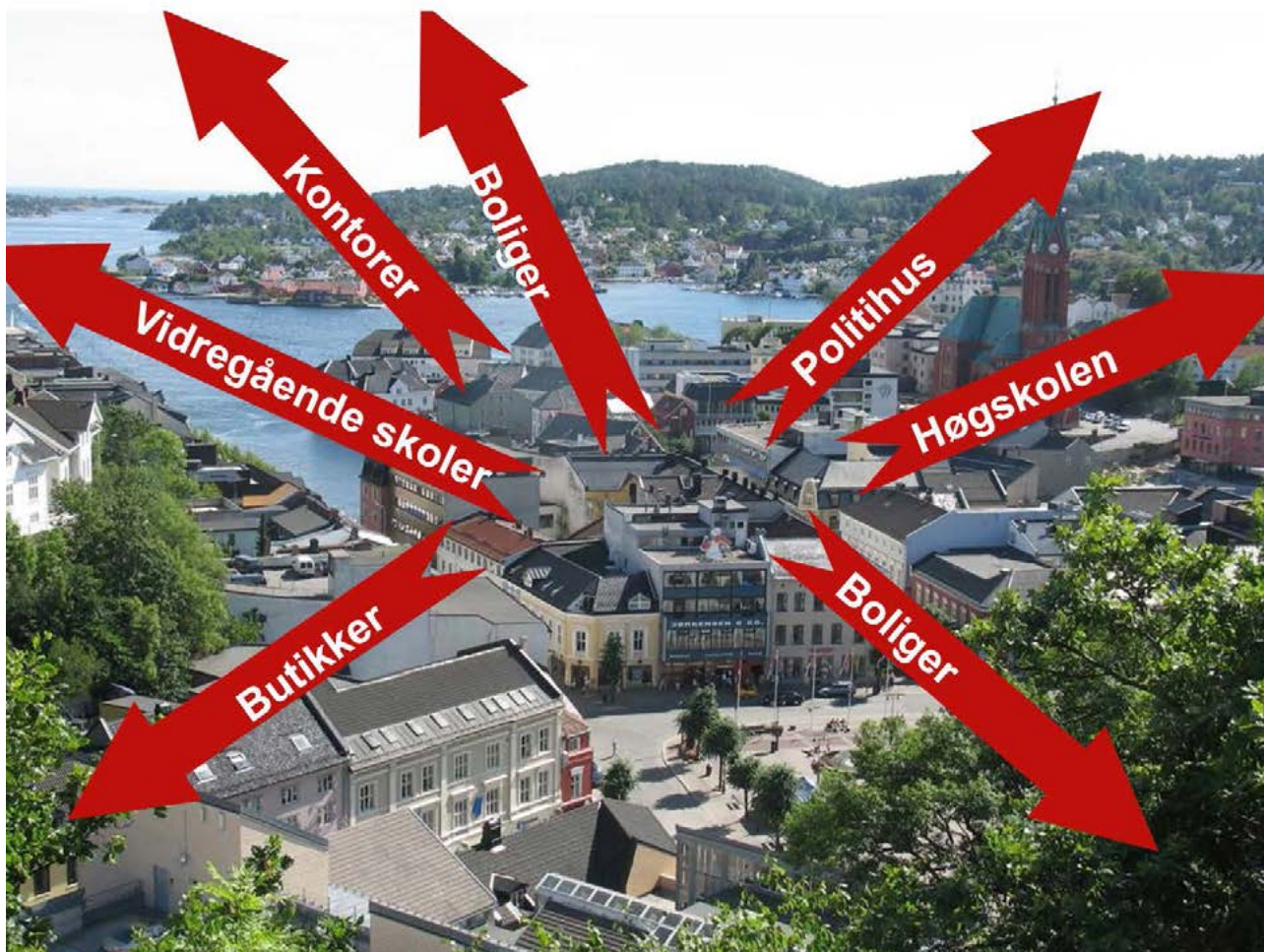
- Legg til rette for og stimuler nyetableringer, jobb med tomme lokaler
- Aktive fasader, første etasje bør ha publikumsrettede funksjoner i handelsområdene

MENNESKER

- Ta gaten tilbake til mennesker – legg til rette for ny gatebruk og gateutforming
- Tilrettelegging av tomter, samarbeid om utbyggingsprosjekter og bruk av planer
- Bygg skoler, barnehager, bofelleskap, leieboliger, idrettsanlegg etc. i sentrum
- Universell tilgjengelighet for alle. Eldre bør ha tøffel- og rullatoravstand til det de trenger

VERKTØY:

- Kommuneplanens samfunnsdel- og arealdel.
- Planbestemmelser (i kommunedelplaner, områdereguleringer, detaljreguleringer) om publikumsrettede funksjoner i første etasje.
- Lag gatebruksplaner, sentrumsplaner etc.
- Systematisk samarbeid med handelsstand, gårdeierforeninger, kulturaktører og andre i lokalsamfunnet.
- Tilskudd til nyetableringer f.eks. kontorfelleskap med møteplasser og kaféer. (OBS – regelverk for kommunal støtte).
- Oppkjøp av tomter – for videresalg, evt egen utvikling, urbant jordskifte.
- Tenk sentrumsutvikling i kommunens egen tjenesteutøving og virksomhet.

Arendal får til mye, men fremdeles legges mye utenfor sentrum. Foto: Michael Fuller- Gee.

Haugesunds kommunepelan: forretting i sentrum, med flere boliger, kontorer og forretninger.

2. BUD: BEGRENS BILBASERT HANDEL OG KONTOR- ARBEIDSPLASSER UTENFOR SENTRUM

En forutsetning for å styrke sentrum og tettstedssentra er å lokalisere det meste dit, og begrense lokalisering av bilbasert handel og kontorarbeidsplasser utenfor. I tillegg styrkes sentrum ved at sentrumsnære områder blir knyttet tettere til byen gjennom gang- og sykkelforbindelser og kollektivakser.

Det finnes sterke statlige føringer på knutepunktutvikling, både for statlig, fylkeskommunal og kommunal virksomhet, (Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging). Imidlertid er verken fylkeskommunene eller de regionale ledd av statlige myndigheter, (politi, vegvesen) alltid bevisst disse føringene.

Flere studier viser at det er kommunene som må bevisstgjøre statlige aktører om disse prinsippene:

- Ha en tydelig strategi for lokalisering av arbeidsplasser og boliger.
- Arbeid aktivt for at kommunens arbeidsplasser, statlige arbeidsplasser og næring lokaliseres i og nær sentrum og kollektivknutepunkt.
- Jobb aktivt opp mot fylkeskommunale og statlige virksomheter, slik at de lokaliserer sin virksomhet i tråd med prinsippene om knutepunktutvikling.
- Begrens kjøpesenterutvikling utenfor sentrum, for dette tapper sentrumsområder for handel.

VERKTØY:

- Regionale areal- og transportplaner, med regional planbestemmelse for å unngå kjøpesenterspredning.
- Kommunepanens samfunnsdel- og arealdel.
- Aktivt samarbeid med fylkeskommunen og statlige aktører om lokalisering, med utgangspunkt i Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-areal- og transportplanlegging.

Ivelands nye flerbruksbygg med bibliotek/butikk/cafe/torg/mineralsamling har blitt en populær møteplass

Loppemarked i Strandgata. Foto Perann Sylvia Stokke

3. BUD: STIMULER BYLIV GJENNOM MØTEPLASSER OG AKTIVITETER

Alle ønsker seg mer liv og røre, og er på jakt etter formlene for å få dette til. Møtestedene i byer og tettsteder er viktige fellesskapsbyggende element som fremmer integrering og inkludering. Men mange steder har ikke gode torg og møteplasser hvor folk kan treffes.

Andre steder er møteplassene utformet for å nå caffelatte-generasjonen, men ikke barn og eldre. Ensomhet er en stor helseutfordring i samfunnet, både for eldre og for yngre. Det må arbeides systematisk med å legge til rette for å bygge gode sosiale nettverk og møteplasser som kan ha en inkluderende og samfunnsintegrerende effekt. Dette er vel så viktig i små lokalsamfunn som i byer.

Mangfold av møteplasser:

- torg, møteplasser
- grøntområder, parker
- aktivitetsområder, svømmehall
- bibliotek, kino, kulturhus

Møteplasser er viktige for alle:

- Fellesskapsbyggende
- Inkluderende
- Øker toleransen
- Motvirker ensomhet
- Virker integrerende

Byliv kan også stimuleres ved å:

- Drive kulturplanlegging.
- Etablere en sentrumsdriver
- Gi plass til ildsjeler, lag og foreninger og unge gründere i sentrum.

VERKTØY:

- Planer, planbestemmelser og utbyggingsavtaler

- Visjonsprosesser.

- Systematisk samarbeid med handelstand, kulturlivet, frivilligheten.

- Kommunale investeringer i infrastruktur, park, blågrønn struktur.

- Registrer dagens aktiviteter (Barnetråkk, andre registreringer av bruk).

- Samarbeid mellom kommunenes tjenesteutøvende sektorer (skole, helse- og omsorgssektor) og planetaten, bymiljøetat, teknisk etat – for å tenke nytt om sambruk, møteplasser og målgrupper.

Sam Eydes plass i Arendal, Ulrik bruk. Foto: Michael Fuller-Gee.

4. BUD: SAMBRUK I SENTRUM

Sambruk kan gjøre sentrum mer attraktivt både for innbyggere og næringslivet. Barnehager, skoler, rådhus og kommunale boliger kan tilføre sentrum arbeidsplasser, byliv, parker, lekeplasser, alternative botilbud, kultur, trim, hobby og fritidsaktiviteter. Kommunen kan gå i bresjen for å få til sambruk og eksempler kan være:

- Skoler kan brukes som park og bydelssenter
- Barnehage som offentlig lekeplass
- Rådhus uten kantine kan benytte kaféer
- Ulike bofellesskap med folk som kan ha maks nytte og glede av hverandre

VERKTØY:

- Planer, planbestemmelser og utbyggingsavtaler
- Systematisk samarbeid med utbyggere, handelsstand, kulturlivet og frivilligheten
- Kommunale investeringer i infrastruktur, park, blågrønn struktur
- Visjonsprosesser

Ny-Krohnborg skole: et bydelssenter med bredt tilbud innen kultur og idrett.

Drammen. Gode sykkel og gangforbinnelser må til.

Park og gangsti, Drammen.

5. BUD: PRIORITER GANGE, SYKKEL OG KOLLEKTIVAKSER

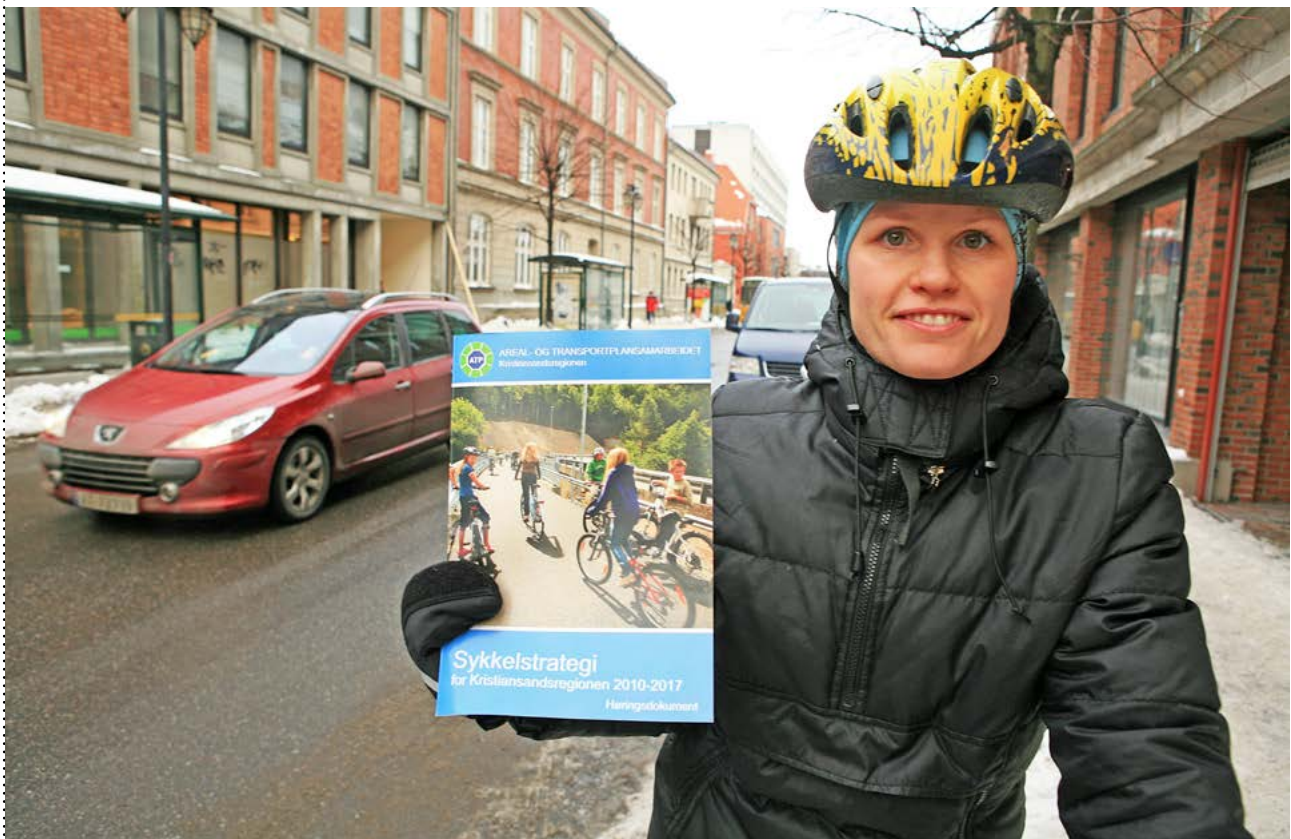
Som det går fram av nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging skal innbyggerene motiveres til grønn mobilitet. Dette innebærer at gang- og sykkelavstand og kollektivakser skal danne utgangspunkt for utbyggingsmønsteret.

Gode gang- og sykkelforbindelser vil også kunne være attraktive turveier.

- Satsing på attraktive gang- og sykkelforbindelser gjør folk mer aktive i hverdagen.

- Velg ut prioriterte kollektivakser, og la dem danne utgangspunkt for utbyggingsmønsteret.

- Knytt sentrumsnære småhusområder tettere til sentrum gjennom gang- og sykkelforbindelser og kollektivakser.

Kristiansandsregionen har fått på plass en egen sykkelstrategi. Foto: Perann Sylvia Stokke.

Elvepromenaden i Drammen.

Hammar, lekeplass i sentrum.

Hammar, koi-gen, aktivitetsområde for alle, ved Mjosa.

6. BUD: PLANLEGG FOR EN AKTIV FYSISK OG SOSIAL HVERDAG FOR ALLE

En helsefremmende stedsutvikling krever aktiviserende omgivelser for alle aldersgrupper. Dette forutsetter igjen at man legger et livsløpsperspektiv og et folkehelseperspektiv til grunn i planleggingen av så vel eldreomsorg, barnehager, skole og rekreasjon.

Det ligger sterke forventninger til at kommunene gjør dette, både i folkehelseloven og i plan- og bygningsloven.

- Legg et livsløpsperspektiv og folkehelseperspektiv til grunn for planleggingen
- Bruk folkehelseprofiler og levekårsstatistikk som utgangspunkt for by- og stedsutvikling
- Se tjenesteutvikling og arealutvikling i sammenheng (helse- og omsorg, skole)
- Hvordan bygge et sted med gode sosiale møteplasser og gode sosiale nettverk?
- Hvordan sikre tilgjengelighet til rekreasjonsområder for alle?

VERKTØY:

- Folkehelseprofil
- Innføre medvirkende metoder som fanger arealbruk (Barnetråkk, andre registreringer av bruk), slik at man får bedre kunnskap om hvordan befolkningen bruker arealene.
- Se folkehelsearbeidet i sammenheng med areal- og transportplanlegging
- Planverktøy: kommuneplanens samfunnsdel, arealdel, planbestemmelser i områdereguleringer og detaljreguleringer, temaplaner

BO01, Malmö. Et mangefold av løsninger som er verdt å studere.

BO01, Malmö.

7. BUD: VÆR EN GARANTIST FOR KVALITET I BOMILJØ

Stedsutvikling og fortettingen har i mange tilfeller for lite oppmerksomhet rettet mot kvalitet og sosial bærekraft. Fortetting har ført til press på fellesgoder som grøntområder og andre offentlige rom, mens støy, forurensning og trafikk har redusert bokvalitetene.

Det politiske lederskapet i kommunen har ansvaret for at utbyggingsprosjektene holder god kvalitet og sikrer en sosialt bærekraftig utvikling.

Dette innebærer at kommunen har en viktig rolle som garantist for kvaliteten i boligproduksjonen.

Det må stilles krav til utbyggere om:

- Lysforhold og størrelse
- Arkitektonisk kvalitet
- Tilpassing til stedsegen arkitektur og kulturarv

Garantist for bomiljøkvalitet:

- Sikre gode uterom, lekeplasser og andre nærmiljøkvaliteter
- Butikker og servicetilbud
- Tilgang til rekreasjonsområder

VERKTØY:

- Gjennom PBLs verktøykasse av planer, planbestemmelser og utbyggingsavtaler kan man sikre bo- og nærmiljøkvaliteter, arkitektonisk kvalitet, m.m. Mye kan kreves av utbygger, men man må følge forholdsmessighetsprinsippet i loven. Dette innebærer at kravene om kvalitet må knyttes opp til utbyggingen, evt kompensere for ulemper utbyggingen medfører (for eksempel gjennom tiltak på annen eiendom). Eksempler på krav som ofte stilles til utbyggere i utbyggingsavtaler er: lekeplasser, parker og grøntstruktur, møteplasser og gang- og sykkelstier.

- Gjennom visjonsprosesser, konkurranser og samarbeid kan man få opp bevisstheten om hvor viktig arkitektonisk kvalitet og andre nærmiljøkvaliteter er for å skape attraktive og gode lokalsamfunn

- KS sitt debattheft om kommunens rolle som planmyndighet og kursene til KS

Rekreasjonsområde, biologisk mangfold og overvannskanal, Nansenparken, Fornebu, Bjørnsjø & Lindheim AS. Bjerkedalen park, Oslo.

8. BUD: SIKRE BLÅGRØNNE ELEMENTER OG TRYGGE BOOMRÅDER

Økt fortetting og knutepunktutvikling skal redusere klimagassutslipp, og minske presset på landbruksjord, rekreasjonsområder og biomangfold. Men Riksrevisjonens omfattende studie fra 2007 viser at vi ikke i tilstrekkelig grad klarer å utvikle oss mer arealeffektivt, slik at arealutviklingen i sum ikke er miljømessig bærekraftig (Riksrevisjonens 2007 s.21). I tillegg viser studier fra Osloregionen at områder som klarer å fortette, ikke klarer å ivareta grønne områder innenfor tettstedsområdene (Thorén m.fl. 2010).

De blågrønne elementene i byer og tettsteder, altså parker, turstier, grøntområder, bekker og elver, har blitt mer vektlagt i nasjonal politikk. Disse har de har mange viktige funksjoner for å skape attraktive og bærekraftige steder:

Helsefremmende:

- Rekreasjon og aktivitet
- Bedre luftkvalitet

Miljøvennlig:

- Co2utslippsreduksjon
- Biomangfold

Klimatilpasning:

- Åpne overvannsløsninger for å unngå flom og overbelastning av ledningsnett for vann og avløp

- Påse at det ikke bygges i områder med fare for flom, skred, stormflo eller andre naturfarer.

Fremmer attraktivitet:

- Hever kvaliteten ved bomiljø
- Hever kvaliteten på bymiljøet som helhet

Hamar. Godt eksempel på bevaring av stedsengen identitet.

Tyholmen i Arendal.

9. BUD: BYGG OPP UNDER STEDSEGEN IDENTITET

I Riksantikvarens «Strategi for forvaltning av kulturarv i byer» fra 2016 defineres kulturminner som alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Kommunene har et stort ansvar for å bevare kulturarven, både kulturminner og kulturområder.

Kunnskap om byenes historiske opprinnelse og utvikling over tid er viktig for å forstå byenes struktur, kvaliteter og muligheter. Kulturmiljøene gir den enkelte by dens særpreg og egenart.

God arkitektur, historiske bygninger og bymiljøer bidrar til stedsidentitet og positive opplevelser for innbyggere og tilreisende.

Kulturminner er ressurser som bør utnyttes for å utvikle attraktive steder (Nasjonale forventninger, s.21)

Det er en viktig oppgave for kommunen å registrere og prioritere lokale kulturminner gjennom brede involveringsprosesser.

Hev kompetansen og bevisstheten om bevaringsverdier i befolkningen og i byggebransjen.

Byomdanning ved gjenbruk av bebyggelse blir ansett som mest bærekraftig (Det Faglige rådet for bærekraftig byutvikling, MD/KMD 2013)

VERKTØY:

- Sosiokulturell stedsanalyse
- Strategier
- Planer og planinstrument (hensynsoner, planbestemmelser)
- Riksantikvarens «Strategi for forvaltning av kulturarv i byer» (kommer i slutten av 2016)
- Kulturminneloven og plan – og bygningsloven (hensynssoner, planbestemmelser)

Vindmøllebakken, Stavanger - Gaining by sharing, 40 boenheter deler på en fasiliteter og rom, noe som er både sosialt og økonomisk. Illustrasjoner: Helen og Hard.

10. BUD: MANGFOLD I BOLIGMARKEDET

Et godt sted har et rikt og sammensatt boligtilbud, og kommunen bør ta en aktiv rolle for å stimulere mangfoldet.

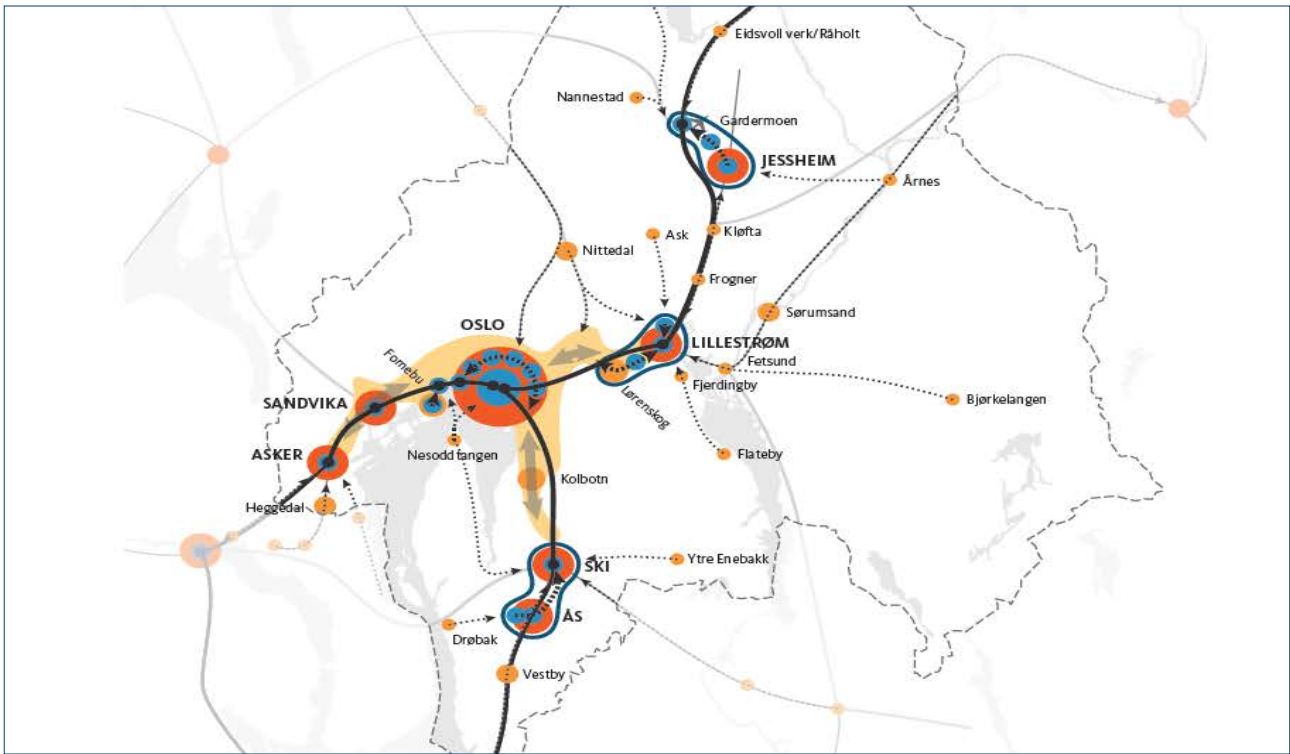
Befolkningssammensetningen endrer seg og det blir stadig flere små husholdninger, både blant yngre og eldre. Eldres andel av boligmassen vil øke fra 15 % i 2013 til 24 % i 2040.

I mange kommuner finnes det en stor andel eneboliger, men færre andel leiligheter for nyetablerte og eldre. Utbygging av sentrumsnære leiligheter vil kunne frigjøre eneboliger til barnefamilier.

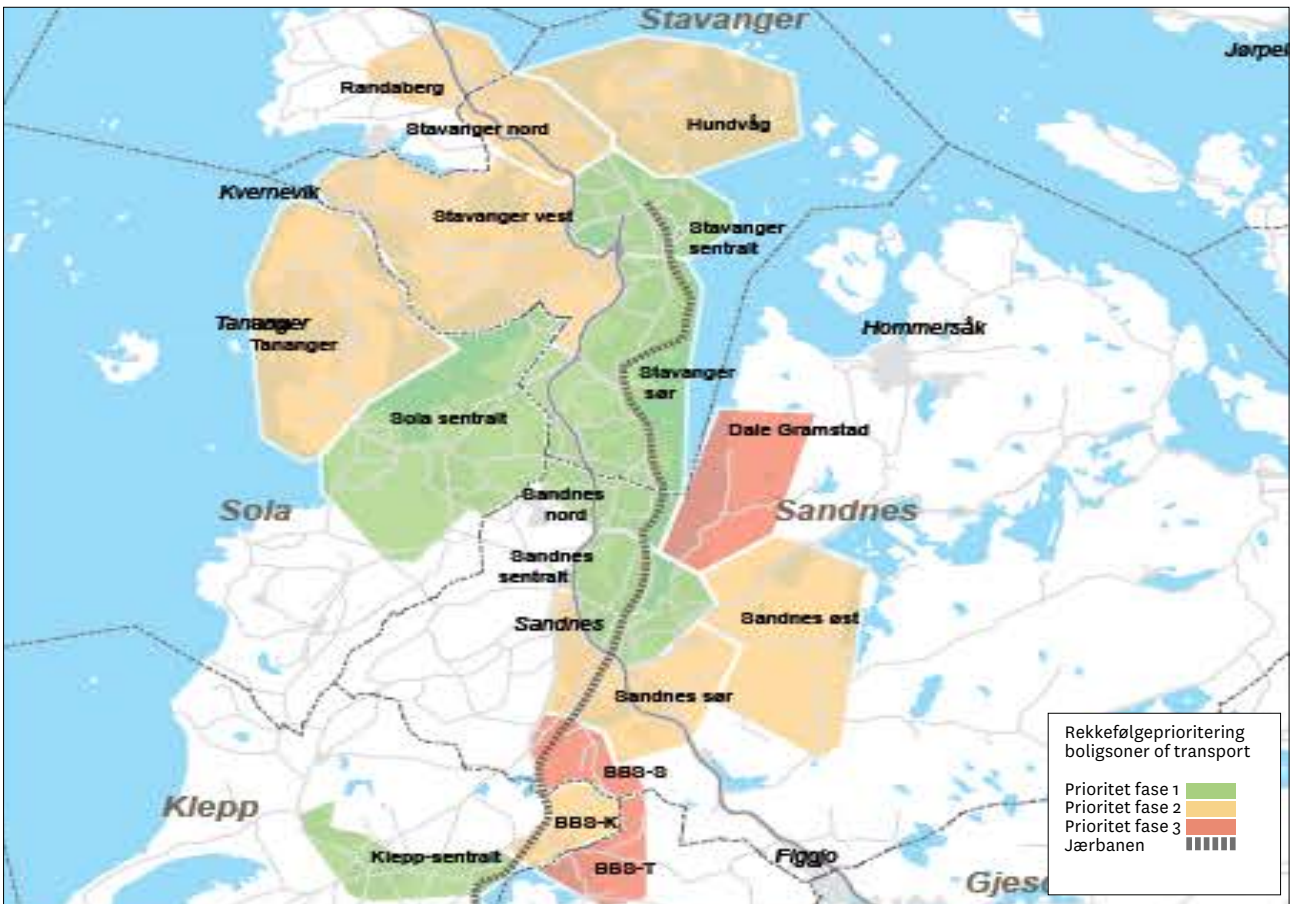
Kommunen bør, både i egen regi og gjennom å samarbeide med utbyggere, utvikle nye boformer og felleskapsløsninger som kan bringe folk sammen og redusere ensomhet på tvers av generasjoner.

Akle, Iveland, sentrumsnære boliger for mange forskjellige grupper. Foto: Jonas Adolfsen.

Regionsstrategi for Stor-Oslo.

Regionsstrategi for Rogaland.

VIRKEMIDDEL NR. 1: REGIONALT SAMARBEID – VIKTIG UANSETT STØRRELSE, I VEKST ELLER STAGNASJON

Kommunene står i dag overfor kommune-overskridende utfordringer som de må ta fatt i. Fylkeskommunen er en viktig støttespiller i denne forbindelse. I mange regionale areal- og transportplaner har man i dag fått inn senterhierarki-tankegangen for å forhindre at tettsteder konkurrerer hverandre ut.

Regional samordning på tvers av kommunegrenser er viktig for å oppnå en helhetlig, bærekraftig bolig-, areal- og transportutvikling:

- For at kommunene ikke skal konkurrere hverandre ut, men samarbeide og respektere rolledelingen stedene i mellom.
- Sikre at også statlige og fylkeskommunale virksomheter lokaliseres i henhold til knutepunkts-tankegangen.
- Legge til rette for samarbeid mellom forskning, næringsliv og offentlige aktører. Dette må også bygge på helhetstenkning rundt sysselsetting, bosetting og folkehelse

Gode regionale planstrategier og plandokumenter:

- Gir forutsigbarhet for nabokommuner, utbyggere og innbyggere.
- Kan utløse synergier (arbeidsdeling, bruke hverandres komparative fortrinn).
- Har potensial til å gi raskere planprosesser på kommunalt nivå.
- Rydder unna innsigelser i den regionale prosessen, slik at man slipper dem i kommunale planprosesser.

“DET ER VIKTIG Å HA EN GOD PLAN
OG HOLDE SEG TIL DEN, DA VIL
UTVIKLINGEN BEDRE TILPASSE SEG
MÅLET KOMMUNEN HAR”

- Lene Hennem, Telemark Fylkeskommune.

VIRKEMIDDEL NR. 2: GI RETNING TIL UTVIKLINGEN

Utform gode overordnede planer med en klar strategisk innretning. Når dere velger en retning, velger dere bort andre.

Det er viktig med politisk konsensus om de store linjene i stedsutviklingen. Det gir større lojalitet til planer og bedre forutsigbarhet for alle.

For ikke å uthule planene er det viktig å unngå unødvendige dispensasjoner. Gode planer med god forutsigbarhet kan bidra til dette.

Kommuneplanen bør rulleres, for å være på høyde med utviklingen.

Den politiske vedtatte retningen er også viktig som samordningsmekanisme mellom sektorer i kommunen.

All kommunal virksomhet må bygge opp under kommunens overordnede mål på tvers av ulike fagkulturer.

VERKTØY

- Kommunal planlegging er et verktøy for lokal samfunnsutvikling. I den forbindelse er viktig å være bevisst det kommunale handlingsrommet.
- Lag et enkelt og forståelig kommunalt plansystem rettet mot gjennomføring
- Bruk kommunal planstrategi aktivt som styrings og prioriteringsverktøy
- Gjør kommuneplanens samfunnsdel til et reelt styringsverktøy
- Tilpass omfang og utforming av temaplaner til kommunens behov
- Legg opp til korte og effektive planprosesser
- Planarbeidet må prioritere oppgaver som er viktig for gjennomføring
- Oppdater planer som ikke støtter opp under mål og strategier.

VIRKEMIDDEL NR. 3: VÆR EN GARANTIST FOR KVALITET

Kvalitet betinger ofte vilje og evne til tydeligere strategisk politisk styring, og aktiv bruk av planinstrumenter. Det holder ikke med gode mål og intensjoner. Kvalitet må sikres gjennom juridisk bindende planbestemmelser.

Bruk PBLs verktøykasse for å lage gode planer, planbestemmelser, planretningslinjer, hensynsoner og utbyggingsavtaler

INVESTER I GODE BOMILJØER:

- Lag gode lokalsentra med møteplasser, handel og service i boområdene.
- Bruk skoler og barnehager som en

integrrert del av lokalsenteret.

- Legg vekt på kulturminner, parker og grønnstruktur.
- Legg ekstra godt tilrette for gående, syklende og kollektivtrafikk.
- Spill på lag med private aktører.
- Det er viktig med forutsigbare modeller for utregning av kostnader til fellesskapsgoder i utbyggingsprosjekt.
- Vær et forbilde, bygg med høy kvalitet, bruk arkitektkonkurranser og samarbeid med utbyggere.

VIRKEMIDDEL NR. 4: HA ADMINISTRATIV KAPASITET OG KOMPETANSE

Vekstkraftige og fremtidsrettede kommuner trenger offensivt politisk lederskap, men også riktig administrativ kapasitet og kompetanse. Kommunen trenger bred og god kompetanse, både i fysisk planlegging og samfunnsplanlegging for å kunne beherske aktørrollen. I tillegg må alle virksomhetsområdene i kommunen utvikle sine tjenester slik at de bygger opp under en helhetlig stedsutvikling.

Dette for å kunne:

- Utvikle visjoner og gjennomføringsstrategier

- Gjennomføre gode medvirkningsprosesser
- Lage og behandle realistiske planer
- Legge til rette, stimulere og bistå utbyggere og næringsliv
- Forhandle utbyggingsavtaler og privatrettslige avtaler som sikrer fellesinteresser, kvalitet og realisme.
- Samordne kommunal virksomhet

Vindmøllebakken, Storhaug, Stavanger, Helen og Hard

VIRKEMIDDEL NR. 5: PÅVIRKE BOLIGBYGGINGEN

Dagens plansystem baserer seg i hovedsak på at det offentlige er planmyndigheten, mens private aktører gjennomfører planene.

Et viktig spørsmål blir derfor: Hva klarer markedet å ordne på en måte vi er fornøyd med, og når må det offentlige bidra? Når det gjelder boligproduksjon og tilgang til boligmarkedet er det mye som tyder på at kommunene ofte må ta en offensiv og stimulerende rolle for å sikre en hensiktsmessig utvikling i boligmarkedet i kommunen.

Aktuelle virkemidler kan være:

- Kommuneplanens arealdel koples mot nasjonale føringer.
- Bruk planer og planbestemmelsene for å styre boligtyper og utnyttelse.
- Kjøp tomter, reguler, og knytt betingelser til salg av disse.
- Kommunen kan bygge utleieboliger i egen regi.
- Invester i infrastruktur, grøntområder og sosial infrastruktur (barnehage, skole) for å stimulere ønsket utvikling av områder.
- Ha en klar strategi for kommunale investeringer, reflektert i økonomiplanen.
- Bidra til at det etableres gode lokal sentra f.eks. gjennom sambruk av skoler og barnehager.
- Stimuler til utbygging av leiligheter som frigir eneboliger.

VIRKEMIDDEL NR. 6: GOD ROLLEFORDELING MELLOM KOMMUNE, UTBYGGERE OG BEFOLKNING

Dagens arealplansystem gir rom for forhandlinger, og planresultatet er ofte fremforhandlet mellom planmyndighet og økonomiske drivkrefter i by- og tettstedsutviklingen. Det er viktig med en aktiv kommune som er sin forhandlingsrolle bevisst, og som har gode overordnede planer som utgangspunkt for forhandlingene.

- Dere vedtar visjoner, strategier gjennom kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, i samråd med utbyggere og befolkning
- Administrasjonen utreder, informerer, og gjennomfører politikken.
- Private utbyggere kan utforme de mer detaljerte planforslagene, i tråd med overordnede planer. De blir imidlertid kommunale når de behandles og vedtas.

- Kommunen kan kreve at utbyggingsaktører finansierer stedskvaliteter i sine prosjekter, nedfelt i utbyggingsavtaler
- Viktig med ryddige forhandlinger mellom kommune og utbygger i tidlig fase
- Dette krever høy kompetanse i administrasjonen og et godt samspill mellom politikk og administrasjon.
- Politikere bør sørge for at planprosesser bygger på relevant lokal kunnskap fra sivilsamfunnet, fordi dette kan bidra til mer hensiktsmessig stedsutvikling.

What Does the Fjord Say av Ståle Sørensen . Foto: Perann Sylvia Stokke

STEDSUTVIKLING HAR STOR BETYDNING FOR KOMMUNEØKONOMIEN

En kompakt utvikling kan gi økt attraktivitet, konkurransekraft og næringsvekst som kan styrke kommuneøkonomien.

Sentrumssatsing krever mindre infrastruktur, men høyere kvalitet.

Ved å ha et livsløpsperspektiv og folkehelseperspektiv i planleggingen kan en få en utvikling som gir rom for mer hverdagsaktivitet på tvers av sosiale lag. Dette kan redusere behovet for offentlige tjenester.

Gjennom et mer hensiktsmessig bosetningsmønster kan en få en mer kostnadseffektiv hjemmebasert omsorg.

Ved å stimulere sosial nettverksbygging, kan en redusere ensomhet og psykiske helseplager.

Sambruk kan gjøre det rimeligere å bygge skoler, barnehager og kontorbygg og gi et mer interessant tilbud til befolkningen.

DILEMMAER SOM MÅ HÅNDTERES

By- og stedsutvikling er i sin natur preget av motstridende interesser. Det er politikerne som skal balansere hensyn, prioritere og stå for den avgjørelsen som er tatt. Som lokalpolitikere har dere ansvar for helheten i samfunnsutviklingen, men opplever ofte dilemmaer i rollen:

1. Lokalisering av handel. Skal du som lokalpolitiker si ja til sentrum eller si ja til kjøpesenterutvikling og bilbasert handel?

2. Bærekraftig samfunnsutvikling krever arealeffektivisering. Klarer dere å ta ut perifere områder satt av til bolig og næring av kommuneplaner, og sørge for et mer bærekraftig utbyggingsmønster?

3. Hvordan få til fortetting og kvalitet på en gang?

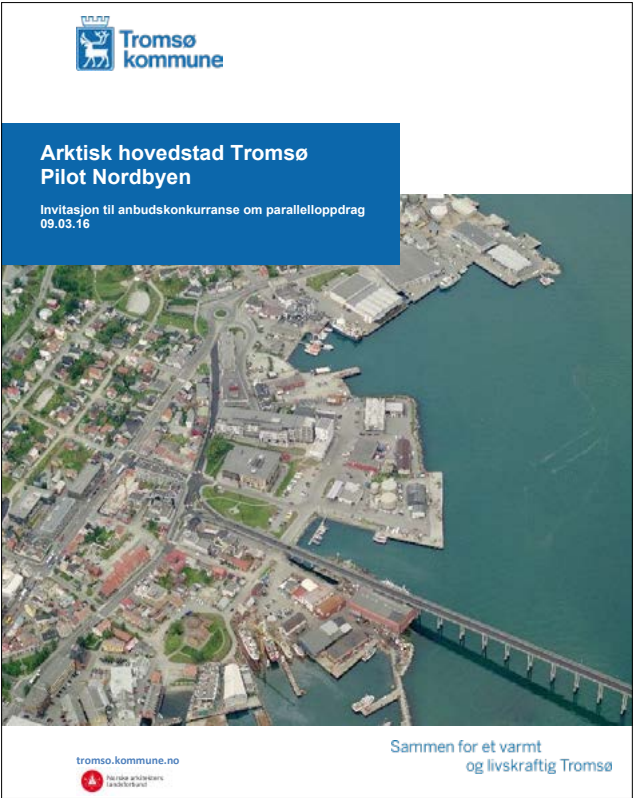
Et annet dilemma er forholdet mellom høy utnyttelse og miljøkvaliteter i sentrum. Høy utnyttelse kan hindre sol, og grønne lunger kan bli bygget ned. Hvordan få til sosial og klimavennlige stedsutvikling og god ovenvannshåndtering?

4. Eldre skal bo hjemme. Hvordan sikre at hjemmene er sentrumsnære slik at man både kan styrke livskvaliteten og bygge opp en effektiv og god helse- og omsorgstjeneste?

5. Dere kan lett bli fanget av sektorinteresser eller særinteresser i ombudsrollen. Dere er valgt for å se helheten i samfunnsutviklingen, og til å gi utviklingen retning selv om det stormer rundt dere.

Sosio-kulturelle stedsanalyser - ill.: Husbanken, Parallelloppdrag for å få inn forslag til byutvikling av høy kvalitet. ill. NAL, kommunens rolle som arealmyndighet, hefte KS

METODER I STEDSUTVIKLING

Stedsutvikling engasjerer folk på tvers av sosiale og faglige skillelinjer i et felles ønske om å skape livskraftige og levende lokalsamfunn.

Folk har i utgangspunktet mange ulike forestillinger om et sted når de møtes i slike prosesser. Eiendomsutviklere kan vektlegge å bygge nytt og rasjonelt, mens det lokale historielaget eller fylkeskommunen legger mest vekt på vernehensyn.

Folk som har vokst opp på stedet har nyttig lokalkunnskap og viktige historier knyttet til spesielle bygninger og byrom. Eksterne konsulenter har som regel ikke slike personlige erfaringer når de lager forslag til planer for stedet.

Noe av det mest interessante ved slike prosesser er at de ulike standpunktene utfordres slik at det utvikles felles visjoner, men samtidig må man alltid være klar over, og respektere, at folk ivaretar sine særinteresser.

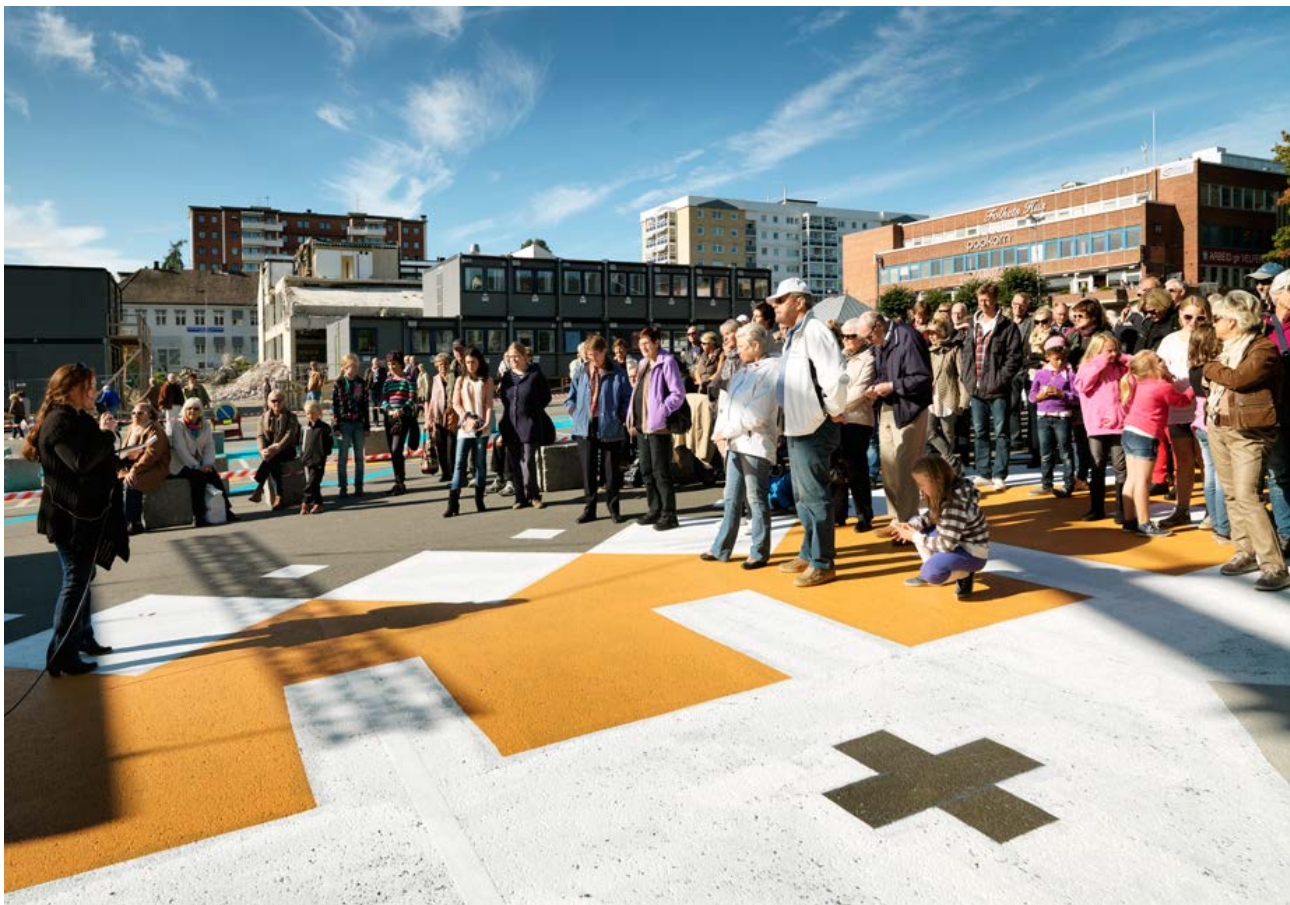
Det finnes en rekke metoder for kartlegging og analyse av situasjonen på et sted, men her vil vi bare nevne to av de mest relevante redskapene i selve stedsutviklingsprosessen.

Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel er helt sentrale redskap i stedsutviklingen. KS har laget veiledningsmateriale om dette. Her vi ønsker også å framheve noen andre effektive virkemidler.

Sørg for riktig lokalisering av boliger, næringsliv og offentlige arbeidsplasser. Kommunen deles inn i A, B og C områder egnet for ulik type virksomhet.

Sosiokulturelle stedsanalyser kan brukes for å registrere forskjellige befolkninggruppers interesser, inntrykk og bruk av stedet i dag. Dette legger føringer for hvordan de agerer og handler i prosessene rundt stedsutvikling. Eksempel på spørsmål kan være: Hvilke gode og dårlige erfaringer har brukergruppene med stedet i dag? Hva ønskes av forbedringer?

Som en del av en stedsutviklingsprosess er det viktig å utvikle et felles fremtidsbilde som grunnlag for en felles diskusjon. I tillegg er det viktig å lage en forpliktende gjennomføringsstrategi som alle kan enes om. Fremtidsbildene vurderes derfor av en komite sammensatt av kommunale og regionale planleggere og ulike interessenter. Komiteen lager en faglig anbefaling om mål og virkemidler i den videre prosessen.

HVORDAN KOMMER DERE I GANG?

Før dere starter en visjonsprosess bør dere sørge for at dagens situasjon er kartlagt ved å hente inn statistikk og lokalkunnskap. På denne måten kan dere identifisere hva befolkningen ønsker og stedet trenger.

Start en visjonsprosess som samordner aktørene og mobiliserer de gode hjelperne og samarbeidspartnerne.

Lag en gjennomføringsstrategi for å komme igang med arbeidet. Avsett ressurser til å iverksett kortsiktede og langsiktede tiltak.

Nøkkelen til suksess er at både den politiske og administrative ledelsen gløder for prosessen.

Visjonene og prosessene bør kobles til rulleringen av kommuneplanen, både samfunnsdel og arealdel.

GODE HJELPERE

OFFENTLIGE AKTØRER:

Fylkeskommunen
Vegkontoret (Statens vegvesen)
Husbanken
Distriktssenteret
KMD
Innovasjon Norge
Doga - Norsk design- og arkitektursenter

PROFESJONELLE AKTØRER:

BYLIVsenteret i NAL - Norske Arkitekters landsforbund
Flerfaglige konsulent- og arkitektkontorer

UTDANNINGS- OG FORSKNINGSINSTITUSJONER:

UiO - Universitetet i Oslo
UiA - Universitetet i Agder
UiS - Universitetet i Stavanger
UiT - Universitetet i Tromsø
NTNU - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
AHO - Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
BAS - Bergen arkitektskole
NMBU - Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Høgskulen i Volda
Høgskolen i Lillehammer
Høgskulen i Sogn og Fjordane
NIBR/Høgskolen i Oslo og Akershus, samt regionale forskningsinstituttet

REFLEKSJONSSPØRSMÅL

POLITISK LEDERSKAP

- Hvilke sider av politisk lederskap er viktig å styrke i din kommune, sett i lys av de utfordringene dere står overfor?

DE TI BUD

- Hvordan klarer vi å ivareta disse sammenhenger og kvaliteter i dag? Status i den aktuelle kommunen

- Hvordan er sammenhengen samfunnsdel og arealdel?

- Hvordan kan vi bli bedre på å ivareta disse sammenhengene og kvalitetene i vår nærings- og stedsutvikling?

REGIONALT SAMARBEID

- Hvordan kan vi bygge opp under stedsutviklingen i regionen, uten å konkurrere hverandre ut?

- På hvilke områder kunne kommunene i vårt område samarbeidet bedre?

- Hvordan følger kommunene opp prinsippene for arealutviklingen i regionen (knutepunktutvikling) i sine arealplaner og beslutninger?

- Hvordan kan fylkeskommunen brukes for å spille kommunene bedre på stedsutvikling?

INVESTERINGER I KOMMUNEN:

- Hvor på kartet har kommunen investert i nye bygg siste 10 år?

- Hva ligger inne i økonomiplanen?

- Hva er strategien som investeringene er knyttet til?

- Kan investeringene i ulike sektorer i kommunen i bedre grad knyttes opp mot kommuneplanen – og retningen som legges der?

SAMSPILL POLITIKK OG ADMINISTRASJON

- Kan samspillet politikk og administrasjon styrkes?

- Har dere nødvendig kompetanse i administrasjonen og er det nødvendig å styrke plan og eiendomsavdelingene?

- Hvordan kan kommunens økonomi, som også er knyttet til helse-omsorg, skole, sambruk, lokalisering, styrkes gjennom satsing på sentrum?

DILEMMAER

- Skal du som lokalpolitiker si ja til sentrum eller si ja til kjøpesenterutvikling og bilbasert handel?

- Klarer dere å ta ut ubebygde områder satt av til bolig og næring av kommuneplaner, og sørge for et mer bærekraftig utbyggingsmønster?

- Hvordan få til fortetting og kvalitet på en gang?

- Hvordan sikre at hjemmene er sentrumsnære for å gi livskvalitet og bygge opp en effektiv og god helse- og omsorgstjeneste?

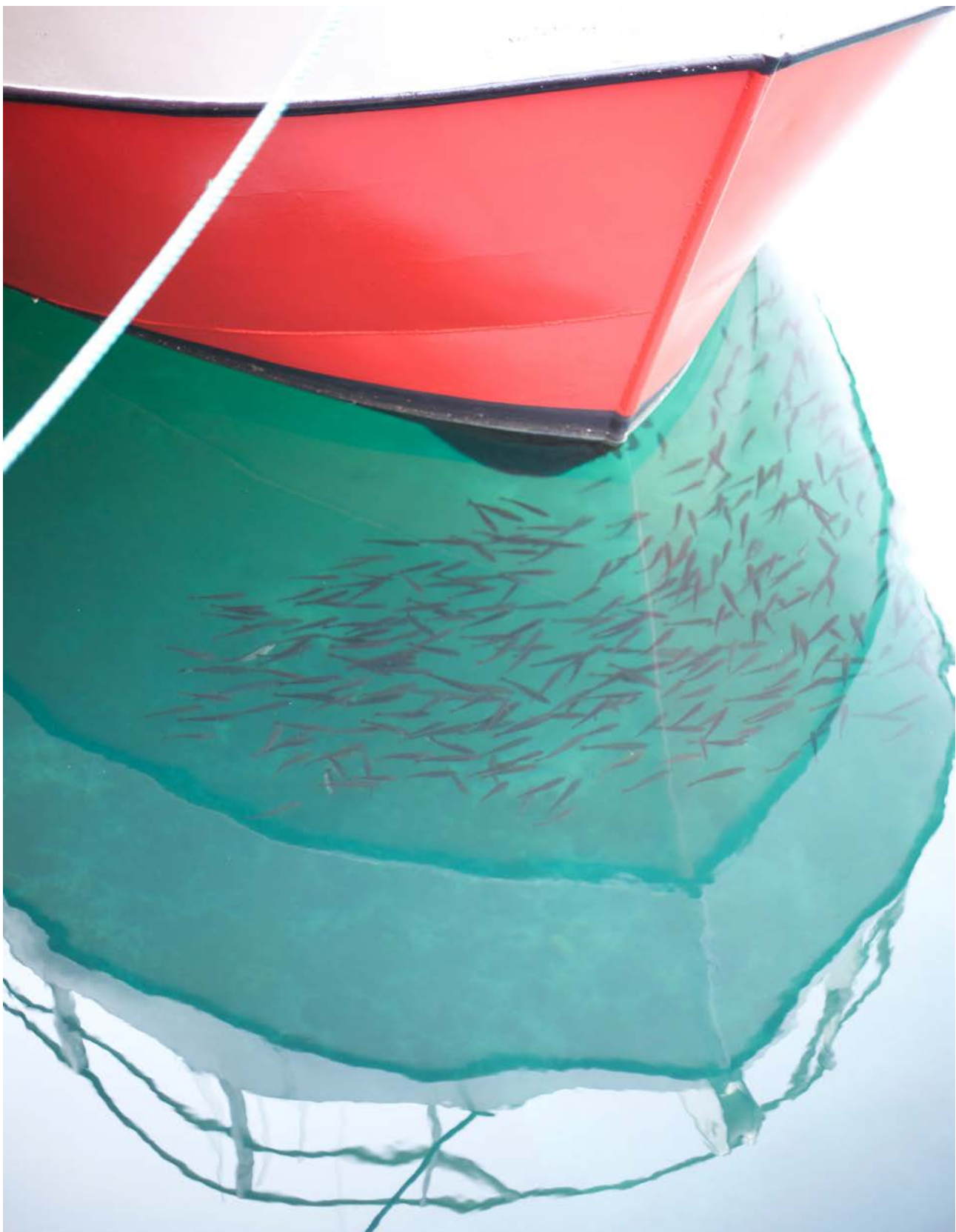

Foto: Øystein Bull-Hansen

RELEVANT INFORMASJON

- Stedsutvikling:
<https://www.regjeringen.no/no/sub/stedsutvikling/om/id2362046/>
- Lokal samfunnsutvikling i kommunene (LUK)
<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regional--og-distriktpolitikk/lokal-samfunnsutvikling1/lokal-samfunnsutvikling-i-kommunane-luk/id2358083/>
- Bylivsenteret til Norske arkitekters landsforbund (NAL)
<https://www.arkitektur.no/tittel1>
- Distriktssenterets samfunnsutviklingsside:
<https://distriktssenteret.no/hva-er-samfunnsutvikling/>
- Folkehelse:
<http://helomplan.no/>
<https://helsedirektoratet.no/folkehelse/folkehelsearbeid-i-kommunen/>
- Klimatilpassning om omstilling til lavutslipp:
<http://www.klimatilpassning.no/>
<http://www.klimaogenergiplan.no/>
- Innovasjon Norge:
<http://www.innovasjonnorge.no/>
- Riksantikvaren:
<http://www.riksantikvaren.no/>
- FNs nye bærekraftsmål:
<https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sustainabledevelopmentgoals>
- Etter- og videreutdanning:
<https://www.Samplan.no>
- Norsk design- og arkitektursenter - DOGA
<http://doga.no/>
- KS:
<http://www.ks.no/folkevalgt/>
KS.no (søk planfaglige råd og kommunen som arealplanmyndighet)

